

Fylkesmannen Oslo og Viken
fmovpost@fylkesmannen.no
Postboks 325
1502 Moss

15. desember 2020

Melding om oppstart av verneplanarbeid i Østmarka – Høringsuttalelse fra Østmarkas Venner

Sammen drag

Østmarkas Venner (ØV) er begeistret over at nasjonalpark-saken har nådd dette viktige stadiet. Tanken om en nasjonalpark i Østmarka er i prinsippet 75 år gammel. Det er faktisk så lenge siden eneboeren Korpås-Olsen inspirerte den daværende tenåringen Sverre M. Fjelstad til å skrive skolestil om «Østmarka nasjonalpark».

Vi er enige med Fylkesmannen i at den store kraftlinjen som deler utredningsområdet i to ikke kan inkluderes i en nasjonalpark. Men her er det verneverdige områder på begge sider av kraftlinja, noe vi dokumenterer i høringsuttalelsen. Fylkesmannen bør derfor ta stilling til muligheten for en todelt nasjonalpark. Flere eksisterende verneområder er delt, blant annet Dovrefjell-Sunddalsfjella nasjonalpark og Breheimen nasjonalpark.

Østmarka naturreservat er selve «juvelen i kronen» i Østmarka. ØV har fått mange innspill om at Østmarka naturreservat må bevares som et reservat, med dagens verneforskrifter.

Vi er fornøyde med at Klima- og miljødepartementet gir klare føringer for at «Veiene til Vangen og Rausjø, samt demningene til Rausjøen, Mosjøen og Børtervann opprettholdes». Den viktige dammen i Svartoren er dessverre uteglemt, vi ber om at Fylkesmannen også går inn for å opprettholde dagens demning og vannspeil her.

I høringssvaret har vi delt området inn i flere deler. Vi kommenterer først den delen som ligger på kommunal grunn mellom kraftlinja i vest og Østmarka naturreservat i øst, og konstaterer at dette området har kvaliteter som gjør at det åpenbart hører hjemme i en nasjonalpark. For de øvrige delene i Nordre Follo og Oslo har vi utarbeidet seks faktaark som oppsummerer natur-, landskaps-, og kulturverdier, samt verdier for friluftslivet. Faktaarkene har også forslag til avgrensning og verneform. Faktaarkene bygger på egne befaringer, kart over skogens alder og treslag, kartlagte naturtyper og rødlistarter og fakta om kulturminner.

I den østlige og største delen av den framtidige nasjonalparken er det meste av skogen over 80 år gammel. Skogen er såkalt naturskog, en skog som aldri er blitt flatehugd, og der skogbruket ikke har endret skogens naturlige sammensetning eller økologiske prosesser i vesentlig grad. En god del av skogen er også 100-120 år, og særlig i den sørøstlige delen av utredningsområdet er det skog som er eldre enn 120 år. I området er det registrert 28 naturtyper, særlig gammel barskog og myrer, samt en rekke rødlistearter. En nasjonalpark består også av elver og innsjøer. Rausjø-vassdraget er av særlig interesse på grunn av både edelkreps og elvemusling.

Vi er uenige i at Rausjøgrenda er sterkt berørt av inngrep og at det er lite aktuelt å innlemme området i en nasjonalpark. Kulturminnene etter flere hundre år med setring, hogst, fløting og sagbruksvirksomhet i Rausjømarka skaper en merverdi for friluftslivet og muligheten for opplevelser. Disse kulturminnene er derfor ikke til skade for områdets verdi som nasjonalpark; de er snarere en berikelse og gir nasjonalparken og opplevelseskvalitetene økt verdi.

Vi mener at det både er i tråd med naturmangfoldlovens ånd og bokstav og gjeldende praksis i miljøforvaltningen at kulturminnene innlemmes i nasjonalparken. Vi har derfor utarbeidet et eget notat, *Kulturminner og kulturhistorie i Østmarka*, som omtaler: Rausjøgrenda med minner om hogst, fløting, sagbruksdrift og bosetting, Plankeveien, bevarte demninger ved Mosjøen, Rausjø og Svartoren, tidligere setre og husmannsplasser som er blitt til overnattings- og serveringssteder, branntårnet på Kjerringhøgda og Flyktningeruta.

Rausjømarka er mye brukt til rekreasjon og naturopplevelse og inneholder merkede og umerkede stier, og skiløyper som er populære om vinteren. De mange vannene er populære for å gå på skøyter. Flere steder er det fine utsiktspunkter. Vangen markastue og leirskole, Skjelbreia og to DNT-hytter (Bøvelstad og Øvresaga) ligger i Rausjømarka. Den gamle skogsbilveien til Vangen som er stengt med bom, er populær for barnefamilier med barnevogn, de som sykler, og for eldre som ikke går stiene lenger. Rausjømarka har også fem speiderhytter. Alle disse verdiene er det en selvfølge at nasjonalparken skal ivareta.

For områdene mellom kraftlinja og Spinneren og nordover til Hauktjern har vi utarbeidet faktaark for utvalgte delområder. Her har vi tatt utgangspunkt i Fylkesmannens føringer om at «områder med lave naturverdier kan være lite aktuelle for vern etter samtlige verneformer». For områder som vi har foreslått for vern etter § 11 i markaloven, har vi lagt vekt på at områdene fremstår som urørte, naturlige og med særpreg:

- **Sandbakken-Eriksvann** er på om lag fem km², og her er det registrert hele 15 naturtyper og mange rødlistearter. Området har så store natur- og opplevelseskvaliteter at det må bli den vestre delen av en todelt nasjonalpark. Dette er et forbausende intakt naturområde så nær hovedstaden. Her ligger også en verdifull mulighet til å binde sammen nasjonalparken øst for kraftlinjen med Spinneren friluftslivsområde. Det vil styrke økologiske funksjoner på landskapsnivå og dessuten ha stor betydning for friluftslivet.
- **Langvannsbrenninga til Sør-Elvåga** er et opplevelsesrikt og vakkert naturområde. Området har naturverdier i form av naturskog på opp til og over 120 år, som har vokst opp etter den store skogbrannen på slutten av 1800-tallet. Det er fem registrerte naturtyper i området og flere funn av rødlistearter. Området er uten inngrep og har store opplevelseskvaliteter for friluftslivet. Området bør vurderes innlemmet i den vestre delen av Østmarka nasjonalpark sammen med Spinneren. Alternativt egner området seg godt for vern etter § 11 i markaloven, enten som eget område eller som en utvidelse av Spinneren.
- **Trolldalsåsen og Trolldalen** er et naturskjønt område med store kontraster i landskapet. I store deler av området er skogen mellom 80-120 år gammel (naturskog). Trolldalen er godt kartlagt og klassifisert som naturtypen gammel barskog. Her er også mindre innslag av sumpskog med grå- og svartor, samt funn av rødlistete arter. Området er et yndet turmål for folk som går på umerkede stier og i terrenget. Området har naturverdier og opplevelseskvaliteter for friluftslivet som kvalifiserer for vern etter § 11 i markaloven.
- **Bremsrudåsen og Revehidalen** ligger beskyttet øst for veien rundt Nøklevann og byr på stillhet og ro, utsikt og åpne furukoller. Vegetasjonen er dominert av furuskog som er over 100 år fra Bremsrudåsen og opp mot Slettfjell og barblandingsskog lenger nord. Området

har naturverdier og opplevelseskvaliteter for friluftslivet som kvalifiserer for vern etter § 11 i markaloven. I området ved Bremsrud er det tre viktige og sjeldne naturtyper som bør vurderes vernet som reservat.

- **Områdene øst for Hauktjern friluftslivsområde** har høytliggende åser, små sprekkedaler og bergvegger, samt en rekke nydelige fossefall. Myrområder som Langmyrene setter sitt preg og skaper naturlige rom i skogen. På åsene rett øst for Langmyrene finnes over 120 år gammel furuskog. Ellers er en stor andel av skogen 80-120 år. Fem naturtyper og en del rødlistearter finnes i området. Området er opplevelsesrikt og spennende og er et meget populært turområde med mange blåstier. Østmarkas første skiløype, Ole Reistad-løypa, går fra nord til sør. Området er uten tekniske inngrep og stiene er ikke slitt. Området har naturverdier og opplevelseskvaliteter som kvalifiserer for vern etter § 11 i markaloven.

ØV er opptatt av at nasjonalparken og øvrige verneområder skal få en god og langsiktig forvaltning som tar vare på naturen og sikrer områdene og opplevelsesverdiene for framtidige generasjoner. Her må vernemyndighetene se inn i glasskula både i et 50-års perspektiv og flere hundreår framover. Vårt utgangspunkt er reglene i naturmangfoldloven: «Ferdsl til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster». Denne bestemmelsen tilsier at dagens enkle friluftsliv inkludert maskinpreparering av skiløyper i all hovedsak kan fortsette også når området blir nasjonalpark.

Oslo bystyre har vedtatt at «Østmarka kan bli en bynær og brukspreget nasjonalpark, der hovedformålet er ivaretagelse av naturverdier, rekreasjon og friluftsliv». ØV er enig i dette og mener at utøving av friluftsliv bør være et delmål i nasjonalparken. Vernet skal legge til rette for et enkelt, naturvennlig friluftsliv med lite teknisk tilrettelegging.

Hyttene i Rausjømarka er regulert av markaloven og trenger ikke ytterligere regulering. De er godt integrert i landskapet. Hytteeierne må sikres fortsatt kjøreadgang på bomveiene. Veien til og parkeringa ved Bysetermosen må ligge utenfor nasjonalparken.

Det finnes allerede flere naturlige innfallsporner til en framtidig nasjonalpark. Fra disse innfallsporene kan forvaltningsmyndigheten kanalisere ferdsel fra besøkende (turister) til tilrettelagte stier som er egnet for økt besøk. Fylkesmannen påpeker at en nasjonalpark kan føre til økt interesse og skape praktiske utfordringer med økt slitasje og forstyrrelser. Slikt må håndteres på en klok måte i verneforskriftene, forvaltningsplanen og tilhørende besøksstrategi. Et eventuelt naturbasert reiseliv bør være tilpasset Marka og markakulturen. Vi er fornøyde med at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på følgende prinsipp, som må gjøres gjeldende også i Østmarka nasjonalpark: «Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt».

I deler av Rausjømarka er det partier med yngre, ensaldret granskog som er resultat av flatehogst og planting. Det kan være behov for enkel skjøtsel for å oppnå fleraldrete skogsmiljøer.

Naturpanelet har påpekt at truslene mot naturmangfoldet er like viktige som klima-utfordringene og at vern av natur er et meget viktig tiltak. En nasjonalpark i Østmarka vil være vår gave til naturen og til framtidens generasjoner.

1 Innledning

Østmarkas Venner (ØV) viser til Fylkesmannens brev av 9. oktober 2020, hvor det kunnegjøres oppstart av verneplanarbeid i Østmarka etter naturmangfoldloven og markaloven. I verneplanarbeidet vil både nasjonalpark og andre verneformer i medhold av naturmangfoldloven og markaloven bli vurdert. Innledningsvis vil vi uttrykke vår begeistring over at nasjonalparksaken har nådd dette viktige stadiet. Tanken om en nasjonalpark i Østmarka er i prinsippet 75 år gammel. Det er faktisk så lenge siden eneboeren Korpås-Olsen inspirerte den daværende tenåringen Sverre M. Fjelstad til å skrive skolestil om «Østmarka nasjonalpark».

I 2011 fikk ØV forespørsel fra Fylkesmannen om å foreslå vern av friluftslivsområder etter § 11 i markaloven. I løpet av den prosessen erkjente vi at Østmarka har så store naturverdier og verdier for friluftslivet, at vi burde tenke større enn bare å verne noen små områder hist og her. Vi analyserte situasjonen og konkluderte med at nasjonalpark var den eneste egnete verneformen som på en varig måte kunne sikre et større og relativt intakt skoglandskap. Dette førte til at styret i ØV 13. oktober 2011 fattet et enstemmig vedtak om å arbeide for en nasjonalpark i Østmarka. Et drøyt halvår senere ble ideen presentert for daværende byråd i Oslo Ola Elvestuen, og deretter ble ideen lansert offentlig med hans støtte.

Som kjent regulerer markaloven ikke skogbruket, bortsett fra at det er meldeplikt for hogst og begrenning av hogstflatenes areal til 30 dekar i Østmarka. Det er derfor fullt tillatt å forlenge skogsbilveinettet inn i de siste veiløse terrengene i Østmarka og hogge der. Markagrensa er dessuten under kontinuerlig politisk press. Visse politikere ønsker allerede nå å tillate bygging i Marka, blant annet ved å etablere veisystemer i de inngrepsfrie delene av Marka. De omtaler det gjerne som å «åpne marka». Markaloven har også unntakshjemler for bygging av offentlig infrastruktur som veier og kraftledninger med mer.

En nasjonalparkgrense ligger imidlertid fast, og vern som nasjonalpark stopper både bygging av nye veier, kraftlinjer, hogst og andre inngrep. Med økende innflytting til Oslo og kommunene rundt blir Østmarka stadig mer verdifull som nærområde for rekreasjon og friluftsliv. En spennende topografi kombinert med et mangfold av arter og naturtyper gir grunnlag for rike naturopplevelser og bedre folkehelse.

Vi påpekte helt fra starten at de fleste norske nasjonalparker ligger høyt til fjells eller langt mot nord. Vi mangler en nasjonalpark som kan være et naturdokument over Østlandets lavlandsskoger. Østmarka er siste gjenværende mulighet. Resten av denne historien er beskrevet i oppstartmeldingen.

2 Fylkesmannens oppstartmelding

Fylkesmannen ber særlig om innspill til følgende spørsmål:

- Kjenner du til spesielle natur-, landskaps- eller kulturverdier som vi bør være oppmerksomme på?
- Har du synspunkter på verneform og avgrensing?
- Bruker du området på en spesiell måte som bør vurderes i det videre arbeidet?
- Hva tenker du eller dere rundt innfallsporter, kanalisering eller tilrettelegging for ulike brukergrupper?

- Hva skal til for at du om noen år vil være godt fornøyd med både området og forvaltningen?
- Er det forhold utenfor oppstartsarealet som kan bli påvirket av evt. vern innenfor, eller motsatt?

I høringssvaret vil vi særlig belyse de tre første kulepunktene. Vi har delt utredningsområdet i flere deler. Vi kommenterer først den delen som ligger på kommunal grunn mellom kraftlinja i vest og Østmarka naturreservat i øst. For de øvrige delene av utredningsområdet, som omfatter Oslo og Nordre Follo skogseiendommer vest for kraftlinja, har vi utarbeidet seks faktaark som oppsummerer natur-, landskaps-, opplevelses- og kulturverdier, samt friluftsliv. Faktaarkene har også forslag til avgrensning og verneform. Her har vi tatt utgangspunkt i Fylkesmannens føringer om at «områder med lave naturverdier kan være lite aktuelle for vern etter samtlige verneformer». For områder som vi har foreslått for vern etter §11 i markaloven har vi lagt vekt på at områdene fremstår som urørte, naturlige og med særpreg.

Vi har utarbeidet faktaarkene på bakgrunn av egne befaringer, kart over skogens alder og treslag som vi har fått på forespørsel fra Fylkesmannen, dokumentasjon av naturtyper og rødlistarter i Naturbase, opplysninger fra Riksantikvaren om kulturminner, og vår egen sammenstilling av dokumentasjon om kulturhistorie og kulturminner fra bøker og rapporter. Vi har dessuten utarbeidet et lengre notat om kulturminner og kulturhistorie med særlig vekt på Rausjømarka. Før vi gjennomgår de aktuelle områdene, vil vi knytte kommentarer til deler av Fylkesmannens oppstartmelding.

2.1 Inngrep

Vi er fornøyd med at Klima- og miljødepartementet (KLD) har lagt gode føringer for arbeidet, og er enige i disse. KLD er tydelig på at «Veiene til Vangen og Rausjøen, samt demningene til Rausjøen, Mosjøen og Børtervann opprettholdes». Samtidig ber KLD om at følgende vurderes i verneplanprosessen: «Hvilke inngrep som kan omfattes av en nasjonalpark etter naturmangfoldloven § 35, hvilke som må bli liggende utenfor og hvilke som eventuelt bør fjernes». Vi synes derfor følgende avsnitt i Fylkesmannens oppstartmelding er påfallende: «En intensjon med opprettelse av nasjonalpark er bl.a. å verne større naturområder mot tyngre naturinngrep og den kan heller ikke inneholde slike inngrep. Det er derfor mindre aktuelt med en nasjonalpark på vestsiden av den store kraftledningen som går gjennom utredningsområdet».

Vi er enige med Fylkesmannen i at den store kraftlinjen som deler Østmarka og dermed utredningsområdet i to ikke kan inkluderes i en nasjonalpark. Vi har derfor, helt siden vi lanserte ideen i 2012, fastholdt at den store høyspentlinja ikke skulle være med innenfor nasjonalparkens grenser, men at nasjonalparken kan deles i to deler ved kraftlinja. Fylkesmannen bør derfor ta stilling til muligheten for en todelt nasjonalpark.

Flere eksisterende verneområder er delt i to eller flere deler. Dette gjelder blant annet Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og Hjerkin/Kongsvoll/Drivdalen landskapsvernområde, som begge deles av E6 over Dovre. E6 er en sterkt trafikkert europavei som fungerer som en mye større barriere for dyreliv, friluftsliv og naturopplevelser enn en kraftlinje, som kan krysses uten risiko. Breheimen nasjonalpark er delt i to av fylkesvei 258 fra Grotli til Stryn og bindes sammen av Strynefjellet landskapsvernområde.

Vi viser ellers til Figur 6 i Fylkesmannens rapport (3: 2018) og støtter konklusjonen om at resten av området, tross en del mindre inngrep, i store deler oppleves som ganske urørt. Bortsett fra noen få bomveier, og tre gamle demninger i Rausjømarka som bør opprettholdes av hensyn til kulturminner og friluftslivet, er dette området et ganske intakt skogslandskap. Det ser man godt fra branntårnet på Kjerringhøgda eller fra Tonekollen. Dette er det «beste» av slik natur vi har igjen på Østlandet, og bør etter vår mening reddes med vern, mens slike kvaliteter ennå finnes.

Kravet om "fravær av tyngre naturinngrep" er også et skjønnsspørsmål og må vurderes realistisk. Noen gamle skogsbilveier som er godt integrert i landskapet finnes i området, videre noen mindre ledningsstrekke samt serveringsstedene Vangen og Skjelbreia og DNT-hyttene Bøvelstad og Øvresaga. Selv hyttene i området er godt integrert i landskapet og lite synlige. Slike elementer finnes også i andre nasjonalparker.

Særlig fordi dette er "siste sjanse" for nasjonalparkvern i lavereliggende skog på Østlandet, bør miljømyndighetene benytte den fleksibiliteten som finnes i lovverket når kravet til påvirkning skal bedømmes. De få demningene er dessuten kulturminner som bør beholdes, også for å opprettholde et vannspeil som er sterkt ønskelig for friluftslivet. Vi er derfor glade for at KLD gir så tydelig uttrykk for dette. Dessverre er den viktige dammen i Svartoren ved en antatt forglemmelse utelatt i KLDs presisering, og vi ber om at Fylkesmannen tar hensyn til dette i det videre arbeidet.

Vi er også noe forundret over følgende formulering i Fylkesmannens oppstartmelding:

«Områder som er sterkt berørt av inngrep, bygninger og andre tiltak, som f.eks. Rausjøgrenda, kan dermed være lite aktuelle å innlemme i et endelig vern som nasjonalpark, selv om de er omfattet av utredningsarealet».

Vi er uenige i at Rausjøgrenda er sterkt berørt av inngrep. Vi viser i den forbindelse til vedlagt notat: *Kulturminner og kulturhistorie i Østmarka*, samt omtale av tema lenger bak i dette høringssvaret. «Kulturminnene etter flere hundre år med setring, hogst, fløting og sagbruksvirksomhet i Østmarka (særlig Rausjøgrenda) skaper en merverdi for friluftslivet og muligheten for opplevelser, og seterdriften kan til og med ha bidratt til et større artsmangfold. Disse kulturminnene er derfor ikke til skade for områdets verdi som nasjonalpark. Det er snarere slik at kulturminnene gjør området mer attraktivt enn det ellers ville vært». Etter vårt syn er Rausjøgrenda en berikelse og gir nasjonalparken og opplevelseskvalitetene økt verdi.

Hva som er et stort nok område og hvilke inngrep som kan aksepteres, er gjenstand for skjønn. I praksis er verneformen fleksibel, og dagens nasjonalparker danner et spenn fra urørthet uten merkede stier (som Børgefjell) til spesialformål som "Barnas nasjonalpark" (Sjunkhatten nasjonalpark ved Bodø). Østmarka nasjonalpark er delvis motivert ut fra nærhet til Norges største befolkningsskonsentrasjon (med over 1 million innbyggere), med de muligheter for bruk som det innebærer.

3 Østmarka nasjonalpark østre del - mellom kraftlinjen og reservatet

Vi henviser til boka Hyllest i Østmarka¹ og særlig kapitlet Nasjonalpark i Østmarka som er vedlagt denne uttalelsen.

3.1 Avgrensning

Arealet ligger i Enebakk og Nordre Follo (tidligere Ski) kommuner. Mot vest avgrenses området av nord/syd-gående kraftlinje, i øst av Østmarka naturreservat, i nord av Losby bruks eiendom, og i syd mot Enebakks kommuneskog. Området som er på om lag 24 km² er stilt til disposisjon av Oslo kommune, som eier dette arealet beliggende i Enebakk kommune. Vest for Svartoren har Nordre Follo kommune tilbudt omlag 3 km² av sin kommuneskog. Begge kommunene har vedtatt at de ønsker å verne disse arealene som nasjonalpark.

3.2 Landskap og naturtyper

Landskapet i denne midtre delen av Østmarka er mer småkupert enn i øst og vest, og uten de karakteristiske store forkastningene. Landskapet er likevel variert med de samme nord/sør-gående søkk og sprekkedaler og en rekke vann, myrer og bekker i de lavereliggende drågene.

Berggrunnen rundt Vangen og mellom Mosjøen og Børtervann består av tonalitt, som inneholder flere mørke mineraler enn de granittiske bergartene som er så karakteristiske for resten av Østmarka. Til forskjell fra gneisene er tonalitten mørk og mer massiv, og den lar seg ikke så lett knuse. Flere av de høyeste toppene i Østmarka består av tonalitt. Berggrunnen i resten av området består for det meste av båndgneis.

Kart over skogens alder viser at det meste av skogen er over 80 år gammel. Det betyr at skogen er såkalt naturskog, en «skog som aldri er blitt flatehugd, og der vi ikke har endret skogens naturlige sammensetning eller økologiske prosesser i vesentlig grad²». En god del av skogen er også 100-120 år, og særlig i den sørlige delen av utredningsområdet er det skog som er eldre enn 120 år. Men det finnes også partier med skog som har vært flatehugget og derfor har ensaldret tett granskog. Som ellers i Østmarka dominerer grana i lavere partier, og furua på kollene. Det er en god del barblandingsskog i området og således et mer variert skogbilde enn i noen av de vestlige delene av Østmarka. Vi viser ellers til Fylkesmannens rapport med beskrivelse og evaluering av området.

Hva artsmangfold angår viser vi til Fylkesmannens rapport 3: 2018, fig. 5, som dokumenterer en rekke forekomster av arter av nasjonal forvaltningsinteresse. Vi er også kjent med at Sabima har utarbeidet en rapport fra det aktuelle området, som blir publisert i nærmeste framtid. De har siden 2017 kartlagt særlig mosearter, samt en del andre arter. Ved kartleggingens begynnelse var det registrert 127 mosearter i området i Enebakk som er aktuelt som nasjonalpark. Status nå er at antallet nærmer seg 350 mosearter. Dessuten er en rekke rødlistearter registrert, og deler av materialet er lagt inn i Artsobservasjoner. Denne kartleggingen viser at kartleggingen av naturkvalitetene har vært mangelfull og vi må anta at det er en rekke arter, både flora og fauna, som fortsatt ikke er dokumentert. I det aktuelle området er det registrert 28 naturtyper, se tabell 1. De fleste er forskjellige varianter av gammel barskog (14), men området inneholder også intakte lavlandsmyrer (6), naturbeitemark (3), gammel løvskog (2), rik blandingsskog (1), rik sumpskog (1) og bekkeløft/bergvegg (1). Vi viser ellers til Fylkesmannens rapport, figur 4 over viktige naturtyper og MIS-registreringer.

¹ Østmarkas Venner: [Hyllest til Østmarka](#). Egen utgivelse 2016, i forbindelse med ØVs 50 års-jubileum

² Professor Anne Sverdrup-Thygeson i A-magasinet 27. november 2020, side 66

Tabell 1 Naturtyper på offentlig grunn øst for kraftlinje i Østmarka. Kilde: Miljøstatus.no

Rik sumpskog	Rik bland-ingsskog	Gammel barskog	Gammel løvskog	Intakt lavlandsmyr	Naturbeitemark
Skjelbreia	Vesle Tonekollen	Grasåsen	Mortåsen	Fjellfugleleiken	Vangen
		Mellomåsen	Nordbyåsen	Skogsmåsan	Mellomsaga
		Damkleivåsen		Langfuruåsen	Nedsaga
		Langfuruåsen		Bysetermåsan	
		Gråbeindalen		V. Skjelbreia	
		Mortåsen II		Nebben	
		Gråbeindalen			
		Svartoren n			
		Svartoren sør for Hestdalen			
		Stokkevika			Bekkekjøft/vegg
		Tømtåsen			Vinholdalen
		Kjerringh. sø			
		Liseterkollen			
		Kristenseteråsen			

I tillegg til disse naturtypene er det også flere viktige funksjonsområder for storfugl, orrfugl, jerpe og tretåspett i området. Mellom Skogsmosen og Østmarka naturreservat, samt i reservatet ligger det største gjenværende inngrepsfrie området på søndre del av sørøstlandet.

3.3 Elver og innsjøer

En nasjonalpark i lavlandet består ikke bare av hovedøkosystemene skog og våtmark, men også av hovedøkosystemet elver og innsjøer. Dagens Østmarka-vassdrag er et resultat av fascinerende geologiske prosesser. De har gitt oss både avrundete koller og langstrakte åskammer, men også søkk og daler hvor vi finner vassdragene. Dette er et resultat av at forkastninger og svakhetssoner har gjort berggrunnen mer utsatt for forvitring og erosjon, noe som igjen er forsterket av istidene. Elver og innsjøer følger derfor i all hovedsak nord-sørgående søkk og daler.

I de mest markerte sprekkesonene ligger Ljanselvassdraget og Elvåga. Totalt er det hele 13 vassdrag som har sitt opphav i Østmarka, og vi finner i alt 310 innsjøer og tjern i området. Vi viser til et grundig notat: *Vassdragene mellom Oslofjorden og Øyeren*³ som både omhandler vassdragene og deres bidrag til kulturhistorien i området. De to viktigste vassdragene i denne delen av området er Mjærvassdraget med sidevassdraget Svartoren som renner videre ut i Mossevassdraget, og Børtervassdraget med det viktige Rausjøvassdraget som drenerer til Øyeren og Glomma. Rausjøvassdraget begynner inne ved Liseterputten og derfra renner vannet gjennom Grastjern, Tonevann, Mosjøen og Rausjøen før utløpet til Børtervann.

Rausjøvassdraget er av særlig interesse da det inneholder både edelkreps og elvemusling. Elvemuslingen som finnes i Rausjøvassdraget er sårbar og en såkalt ansvarsart for Norge, det vil si at mer enn 25 % av elvemuslingens hovedutbredelse i Europa er i Norge. Edelkrepsen som er rødlistet finnes blant annet i Tonevann, Luttjern, Mosjøen og Rausjøen, og Norge er ett av få land som har livskraftige bestander av edelkreps.

³ Lars Evan Pettersson: *Vassdragene mellom Oslofjorden og Øyeren*. Forfs. egen utgivelse, september 2020

I tillegg til å være egne og meget viktige økosystemer er vassdragene særlig berikende for naturopplevelsen og friluftslivet. De brukes til fiske sommer som vinter, bading, padling og mål for både dagsturer og overnatting om sommeren, og skøyter og skigåing om vinteren. Østmarkas vann, bekker og elver er for mange selve prikken over i-en når vi er på tur. Deres verdi for friluftslivet er den viktigste grunnen til at de er vernet i verneplan for vassdrag.

Figur 1. Kart over de 13 små og store vassdragene som har sitt opphav i Østmarka. Illustrasjon: Lars-Evan Petterson

3.4 Kulturminner, kulturlandskap og historie

Østmarka inneholder i dag en rekke spor etter tidligere tiders setring, bosetting, ferdsel, hogst og fløting. Disse gamle sporene er opplevelsesrike kulturminner som skaper en merverdi for friluftslivet. Kulturminnene er ikke til skade for området verdi som nasjonalpark; det er snarere slik at de gjør området mer attraktivt.

Områder vernet etter naturmangfoldloven skal representere et tverrsnitt av norsk natur. Disse områdene inneholder også ofte et mangfold av kulturminner, kulturmiljøer og kulturpåvirka landskap. Kulturhistoriske verdier inngår i verneformålet for nasjonalparker. Bestemmelser i verneforskriftene regulerer gjerne skjøtsel og øvrige tiltak knyttet til kulturminnene.

Østmarka er i dag mest kjent for sine naturverdier og som et viktig rekreasjonsområde. I tidligere tider ga Østmarka livsgrunnlag og livberging – fra de første fangstfolkene i eldre steinalder til våre nære forfedre. De brukte skogen og utmarka i det ekstensive «mangesysleriet» som kjennetegnet primærnæringene i Norge helt fram til tidlig 1900-tall.

ØV er kjent med at Riksantikvaren i lang tid har samarbeidet med Miljødirektoratet om å synliggjøre at kulturminnene bidrar til en rikere friluftslivsopplevelse, for eksempel gjennom veilederen «Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven». Veilederen trekker fram at i nasjonalparker skal i utgangspunktet alle verneverdige kulturminner tas vare på. Dette blir i verneformålene ofte omtalt som å ta vare på «kulturminner» eller «verdifulle kulturminner». Miljøforvaltningen har ansvar for at kunnskapsgrunnlaget på dette området er tilstrekkelig, og at man bør initiere registreringer når en ser behov for dette.

Østmarkas Venner mener at det både er i tråd med naturmangfoldlovens ånd og bokstav – og også gjeldende praksis i miljøforvaltningen – at de eksisterende kulturminnene innenfor utredningsområdet innlemmes i nasjonalparken. Vi har derfor utarbeidet et eget notat (se vedlegg *Kulturminner og kulturhistorie i Østmarka*) som beskriver et representativt utvalg av kulturminnene i utredningsområdet, med hovedvekt på Rausjømarka:

- Rausjøgrenda med minner om hogst, fløting, sagbruksvirksomhet og bosetting
- Plankeveien og spor etter Karen Cudrios virksomhet i Østmarka
- Bevarte demninger ved utløpene av Mosjøen, Rausjø og Svartoren
- Rester etter demninger ved Kjerrmåstjerna og Skjelbreia og nedenfor Svartoren
- Tidligere setre og husmannsplasser som er blitt til overnattings- og serveringssteder
- Branntårnet på Kjerringhøgda
- Flyktningeruta gjennom Østmarka

3.4 Friluftsliv og opplevelsesverdier

Det aktuelle området sentralt i Østmarka (Rausjømarka) er mye brukt til rekreasjon og naturopplevelse og inneholder merkede og umerkede stier og skiløyper som er populære om vinteren. Du kan velge mellom å gå på alt fra skogsbilvei til avsides og bortgjemte partier uten stier eller spor etter folk. De mange vannene er populære for å gå på skøyter, fiske og padle. Flere steder er det fine utsiktspunkter. Fra Tømmerås og branntårnet på Kjerringhøgda kan turgåere se helt til Gaustatoppen og Norefjell.

«Det aktuelle skogsområdet er en spennende mosaikk av skog, myr, vann og bekker. Her er det gammel barskog med skjeggjav, myrer med orkideer, og hule trær med spetter og ugler. Her spiller tiuren mellom gamle furuer, og orrhaneleiken går på vårsnøen i myrdragene. Her kan du utforske bortgjemte kløfter, idylliske skogstjern eller snirklete bekkefar. Kanskje søker du opp på en av de mange furukollene og lar roen og ettertanken innhente deg, mens skogslandet brer seg ut foran deg. Er du heldig, får du øye på fiskeørnens flotte silhuett. Kanskje søker du en fredelig teltplass ved et bortgjemt fiskevann? Og oppdager beveren i arbeid en tidlig morgen? Eller du kan gå på oppdagelsesferd etter merkelige sopper eller moser i skogbunnen. Her inne er det også stillhet – et knapphetsgode som som etterspørres av dagens travle mennesker.»⁴

Vangen markastue og leirskole og to DNT-hytter - Bøvelstad og Øvresaga - ligger i Rausjømarka og det er en selvfølge at de kan fortsette sin drift som før. Det samme gjelder Skjelbreia. Den gamle skogsbilveien inn til Vangen er populær å bruke for barnefamilier med barnevogn, de som sykler og for eldre som ikke går stiene lenger. Både den og veien til Rausjøgrenda er stengt med bom. Det er også fem speiderhytter (Pølsebua, Totemkoia, Bysetra, Speiderbo og Arnebo) som er mye brukt av speidere, i all hovedsak fra Oslo.

⁴ Østmarkas Venner: Hyllest til Østmarka (2016), side 293.

3.5 Østmarka naturreservat

Etter at prosessen ble igangsatt av Regjeringen i mars 2018 har det kommet flere antydninger om at Østmarka naturreservat bør innlemmes i nasjonalparken. Reservatet er selve «juvelen i kronen» i Østmarka, med en nærmest mytisk tiltrekningskraft på dem som søker genuine naturopplevelser. Østmarkas Venner har fått mange innspill på medlemsmøter og gjennom samtaler med markafolket - særlig de som bruker reservatet - om at Østmarka naturreservat må bevares som et reservat og med de verneforskriftene det har i dag. Vi mener reservatet i sterk grad er med på å danne "Østmarkas personlighet" og har en helt egen plass i Østmarka-brukernes bevissthet.

Vi mener at et svekket vern i reservatet vil kunne føre til at området mister viktige natur- og opplevelseskvaliteter. Det er svært viktig at verneverdiene i naturreservatet ivaretas. Vi mener det haster at Fylkesmannen fastslår dette, da det motsatte kan være med på å svekke støtten til opprettelse av nasjonalparken. Vi kan heller ikke se at det har noen hensikt å innlemme reservatet i nasjonalparken. Det viktigst er å binde sammen reservatet og nasjonalparken og å få til en mosaikk av verneformer som er tilpasset områdene som skal vernes og bruken av disse. I tilknytning til andre nasjonalparker i Norge finnes mange ulike verneformer.

4 Områdene mellom kraftlinja og Spinneren, og nordover til Hauktjern

Som nevnt har vi for dette arealet utarbeidet faktaark for seks utvalgte delområder. Her oppsummeres natur-, landskaps-, opplevelses- og kulturverdier, samt friluftsliv. Faktaarkene har også forslag til avgrensning og verneform. Vi har tatt utgangspunkt i Fylkesmannens føringer om at «områder med lave naturverdier kan være lite aktuelle for vern etter samtlige verneformer». Der vi har foreslått vern etter §11 i markaloven har vi lagt vekt på at områdene fremstår som urørte, naturlige og med særpreg.

4.1 Delområde 1: Sandbakken Eriksvann - vestlig del av todelt nasjonalpark

Vi viser til vedlagt faktaark for delområde 1. Det meste av skogen er furudominert naturskog som er mellom 100-120 år gammel, og den resterende skogen er stort sett mellom 80-100 år. Litt skog eldre enn 120 år finnes ved Eriksvann. I dette området, som er på om lag fem km², er det registrert hele 15 naturtyper og mange rødlistearter. Området har så store natur- og opplevelseskvaliteter at det må bli den vestre delen av en todelt nasjonalpark. Dette er et forbausende intakt naturområde så nær hovedstaden.

Her ligger også en verdifull mulighet til å binde sammen nasjonalparken øst for kraftlinjen med Spinneren friluftslivsområde. Det vil styrke økologiske funksjoner på landskapsnivå og dessuten ha stor betydning for friluftslivet. For å oppnå denne sammenbindingen, er det særlig viktig å verne området mellom Sandbakken og Paradisputten, altså områdene omkring Eriksvann, Griseputten og Tømmerholtjern, samt de ulike åspartiene helt vest, til og med Rokselås og Klokkerud, og skogen i Benkemyrområdene i sør.

4.2 Delområde 2: Langvannsbrenninga til Sør-Elvåga

Vi viser til vedlagt faktaark for delområde 2. Dette er et opplevelsesrikt og vakkert naturområde. Området har langstrakte og kuperte åser med furu og nord-sørgående forkastninger som danner spennende bergvegger og sprekkedaler med granskog. Flate og langstrakte myrområder følger konturene i landskapet mellom Sør-Elvåga og Sotåsen. På åsene er det flere flotte utsiktspunkter ut over Langvannet eller mot Elvåga og landskapet videre østover.

Området har naturverdier i form av naturskog på opp til og over 120 år som har vokst opp etter den store skogbrannen på slutten av 1800-tallet. Dessuten er det fem registrerte naturtyper i området og flere funn av rødlistearter. Området er uten inngrep, er naturskjønt og har store opplevelseskvaliteter for friluftslivet. Området bør vurderes innlemmet i den vestre delen av Østmarka nasjonalpark sammen med Spinneren. Alternativ egner området seg meget godt for vern som friluftslivsområde etter § 11 i markaloven, enten som eget friluftslivs-område eller som en utvidelse av Spinneren.

4.3 Delområde 3: Trolldalsåsen og Trolldalen

Vi viser til vedlagt faktaark for delområde 3. Dette er et naturskjønt område med store kontraster i landskapet. Trolldalsåsen er på 284 moh. og her er et av Østmarkas fineste utsiktspunkt. Øst for Trolldalsåsen er det store sprang i topografien med den ville og trolske Trolldalen. Dokkemosen og Fugleleiken er opplevelsesrike og naturlige åpninger i landskapet og kartlagte som egne naturtyper. Vegetasjonen er dominert av furuskog rundt myrene og på de tørrere kollene. I de mer fuktige drågene og i Trolldalen, dominerer granskogen. I store deler av området er skogen 80-120 år gammel (naturskog). Trolldalen er naturtype gammel barskog (granskog). Her er også innslag av sumpskog med or, samt funn av rødlistete arter.

Området er et yndet turmål for folk som går umerkede stier og i terrenget. Området er et av meget få i denne delen av nærskogen hvor stiene foreløpige ikke er slitt og derfor virker tiltalende. Ved vern er det viktig å bevare denne kvaliteten. Området egner seg meget godt til vern som et § 11 område etter markaloven. Området kan også være en del av en nasjonalpark hvis denne blir omfattet av områder nord for Spinneren.

4.4 Delområde 4: Bremsrudåsen og Revehidalen

Vi viser til vedlagt faktaark for delområde 4. Området ligger beskyttet øst for veien rundt Nøklevann og byr på stillhet og ro, utsikt og åpne furukoller. Landskapet er relativt variert med lave åser i sør og større sprang i topografien rundt Bremsrudåsen (226 moh.) og Hesteholåsen (250 moh.). Vegetasjonen er dominert av furuskog som stedvis er over 100 år og barblandingsskog lenger nord. Områdene nærmest Øgården har mer yngre skog, hovedsakelig gran. I området Bremsrud og Bremsrudåsen er det registrert tre viktige naturtyper; hagemarksskog, rik blandingsskog og rik edelløvsog. Lenger nord ligger naturtypen gammel granskog med rikelig innslag av edelløvtrær, noe som er en sjeldenhet i området.

Området har naturverdier og opplevelseskvaliteter for friluftslivet som kvalifiserer for vern etter § 11 i markaloven. Et vern vil bidra til å binde sammen verneområdene i Hauktjern-området og et framtidig verneområde i Trolldalen og områdene lenger sør. I området ved Bremsrud er det tre viktige og sjeldne naturtyper som bør vurderes vernet som reservat.

4.5 Delområdene 5 a og b: Utvidelse av Hauktjern friluftslivsområde

Vi viser til vedlagte faktaark for de to delområdene. Dette er et av Østmarkas høyestliggende områder med åser på godt over 300 moh. Flere mindre nord-sørgående forkastninger danner små sprekkedaler og bergvegger og sørger for variasjon og kompleksitet i landskapet. Området er opplevelsesrikt og spennende for turgåere. Puttebekken, som renner fra Svartputt til Ellingsrudelva, har et samlet fall på over 100 meter og danner en rekke nydelige fossefall – deriblant Dännåfossen. Flere myrområder som Langmyrene skaper naturlige rom.

Vegetasjonen er dominert av furuskog på plataet og åsene øst for Haukåsen, men med betydelige innslag av barblandingsskog og noe grandominert skog. Dette området framstår som ett av de mer varierte i Østmarka hva barskog angår. På åsene rett øst for Langmyrene

finnes et betydelig bestand av over 120 år gammel furuskog. I den midtre og sørøstlige delen er en stor andel av skogen enten 80-100 år eller over 100 år. Denne skogen har aldri vært flatehogd og er derfor som naturskog å regne. Det er fem naturtyper og funn av rødlistearter.

Dette er et meget populært turområde. Mange blåstier går igjennom området og Radaren og utsikten på Haukåsen er ofte målet for turene. Østmarkas første skiløype, Ole Reistad-løypa går fra nord til sør i området. Områdene er uten tekniske inngrep og stiene i området er ikke slitt. Området har naturverdier og opplevelseskvaliteter for friluftslivet som kvalifiserer for utvidelse av friluftslivsområdet Hauktjern som er vernet etter § 11 i markaloven.

4.6 Områder mellom Spinneren og delområdene 2-5

Det er også andre interessante områder mellom Spinneren og delområdene 2-5. Dette gjelder særlig Rundvannsås og deler av Skullerudåsen, samt Bestemoråsen hvor det er partier med gammel naturskog (furusog) som kan være viktige å bevare og knytte sammen med resten. Dette kan for eksempel gjøres ved at Oslo kommune oppretter såkalte «bevaringsskoger» som ikke hugges. Vi regner med at Fylkesmannen vil vurdere dette sammen med kommunen.

5 Forvaltning

Fylkesmannen spør om følgende:

- Hva tenker du eller dere rundt innfallsporter, kanalisering eller tilrettelegging for ulike brukergrupper?
- Hva skal til for at du om noen år vil være godt fornøyd med både området og forvaltningen?

ØV er opptatt av at nasjonalparken og øvrige verneområder får en god og langsiktig forvaltning som tar vare på naturen og sikrer områdene og opplevelsesverdiene for framtidige generasjoner. Her må vernemyndighetene se inn i glasskula både i et 50-års perspektiv og flere hundreår framover.

Vårt utgangspunkt er reglene i naturmangfoldloven: «Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbyes i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster».

Denne bestemmelsen tilsier at både fotturer, telt- og hengekøyeturer, bading, sopp- og bærturer, fiske, skigåing, gå på skøyter, padling med mer som hovedregel bør være tillatt i nasjonalparken. Med unntak av skigåing trenger ingen av disse formene for friluftsliv særlig tilrettelegging. Hva skigåing angår, mener vi det er en selvfølge at dagens aktivitet med maskinpreparering av løyper fortsetter som før. I Rausjø-marka finnes det allerede en regulert trasé for hundekjørere som holder til på Skjelbreia. Etter vårt syn bør den ivaretas i en nasjonalpark. Motorferdsel på bomveiene til Vangen, Rausjøgrenda og Skjelbreia er allerede strengt regulert og vi ser ikke at det er behov for endring av praksis selv i en nasjonalpark.

Oslo bystyre vedtok under sin behandling av saken i 2013: *Dette er et unikt skogsområde med stor verneverdi. Østmarka kan bli en bynær og brukspreget nasjonalpark, der hovedformålet er ivaretagelse av naturverdier, rekreasjon og friluftsliv.* Utøving av friluftsliv bør være et delmål i nasjonalparken, og vernet skal være til glede for et enkelt, naturvennlig friluftsliv som bygger på norske tradisjoner, med lite teknisk tilrettelegging.

Som kjent er det en del hytter i området, særlig i Rausjøgrenda. Disse er allerede omfattet av markaloven og vi mener at det ikke trengs strengere regulering enn det. Hyttene oppfattes ikke som fremmedelement av turgåere, de er godt integrert i landskapet og lite synlige. Hytteeierne må sikres samme adkomst til hyttene som de har i dag på bomveien inn til Rausjøgrenda. Veien inn til Bysetermosen og parkeringsplassene før bommene må ligge utenfor nasjonalparken.

Det finnes allerede flere naturlige innfallsporter til en framtidig nasjonalpark; Bysetermosen, Durud/Grusbakken, Krokhol, Sandbakken og eventuelt Grønmo for å nevne noen. Fra Lørenskogsida er skogsbilveien fra Losby mot Røyrivannskoia og blåstien derfra inn i området en naturlig innfallsport. Ved innfallsportene er det etter vårt syn viktig med gode og informative opplysningstavler og skilting som sammen med andre tilretteleggingstiltak må komme tidlig på plass. Informasjon om verneforskriftene og naturveiledning er meget viktig.

Fra disse innfallsportene kan forvaltningsmyndigheten kanalisere ferdsel fra besøkende (turister) til tilrettelagte stier som er egnet for økt besøk. Et eksempel på en slik sti som besøkende kan kanaliseres til er madam Cudrios gamle ridevei (blåmerket sti) som går fra Bysetermosen til Skjelbreia. Et annet eksempel er blåstien opp til branntårnet på Kjerringhøgda, en sti som må tilrettelegges bedre enn i dag med enkle klopper over et par myrpartier.

Fylkesmannen omtaler også mulighetene for nasjonalparken som merkevare med økt interesse fra turister og andre besøkende. ØV er opptatt av at dette ikke skal fortrenge dagens enkle friluftsliv. Som Fylkesmannen er inne på kan dette føre til praktiske utfordringer med økt slitasje og forstyrrelser. Østmarkas Venner er bekymret for økt slitasje på stier. Slikt må håndteres på en klok måte i verneforskriftene, forvaltningsplanen og tilhørende besøksstrategi. Vi er fornøyde med at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på følgende prinsipp: «Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt».

Det samme prinsippet må også gjelde i Østmarka. Her vil vi bemerke at naturopplevelsesverdiene også er meget viktige å ivareta. Et eventuelt naturbasert reiseliv bør være tilpasset Marka og markakulturen. Noen eksempler kan være; hundekjøring i regulert trasé på vinteren og skogsveier på sommeren, guida ski- og skøyteturer, og guida fotturer på i dertil egna stier.

I deler av Rausjømarka er det partier med yngre, ensaldret granskog som er resultat av flatehogst og planting. Her kan det være behov for skjøtsel for å oppnå fleraldrete skogsmiljøer som er gunstige for både biomangfold og naturopplevelse. Andre skogspartier kan trolig få utvikle seg fritt. Skjøtselen bør gjøres manuelt og trevirke kjøres ut med lette kjøretøy eller aller helst med hest. Her er det en mulighet for å gjenskape eldre tiders skogsdrift med hest til glede for besøkende og eventuelt med muligheter for undervisning av elever fra naturbrukslinjer i videregående skole.

6 Andre merknader

6.1 Verdi for forskning og undervisning

Universitetet i Oslo (UiO) og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås ligger nær Østmarka, og begge bruker området til ulike forskningsprosjekter og ekskursjoner. Her kan en nærmest urørt norsk skogsnatur og vassdrag studeres, uten å reise langt. Fra UiO har forskerne Knut Rydgren og Rune Halvorsen forsket på moseøkologi, og Jogeir Stokland

på fugl. Fra NMBU kan blant annet nevnes forskning innen entomologi og artsbevaring ved professorene Anne Sverdrup-Thygeson og Sigmund Hågvar, samt professor Gunnhild Riises forskning innen limnologi og utviklingen av sur nedbør og humus. – Det er unikt å ha et uberørt skogs-område i nærheten, som er så velegnet til forskning, sa Riise i 2019⁵. Her finner vi mange ulike innsjøer innenfor et begrenset område, og det er ikke behov for å reise over store områder for å samle inn informasjon. Kunnskapen vi kan hente i Østmarka, er aktuell for et mye større område!

Sabima har holdt kurs i kartleggingsmetodikk her, og området egner seg for undervisning av barn og ungdom på ulike trinn.

6.2 FNs tiår for restaurering

Ved årsskiftet 2020/2021 går vi inn i FNs tiår for restaurering av natur. Det er ikke lenger nok å bevare natur – vi må i tillegg restaurere natur. KLD har allerede flagget restaureringen av skytefeltet på Hjerkin, i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Både den arealkrevende villreinen og den rødlistede rypa vil bruke området. I Østmarka kan vi følge opp tanken ved å skjømte de spredte innslagene av kulturskog i retning mot en mer opplevelsesrik og biomangfoldvennlig naturskog. Andre steder kan vi la naturen overta styringen. Hvis vi steller pent med Østmarka, klarer både fiskeørna, hønehauken, svartspetten, orrfuglen og storfuglen seg her i fremtiden. Og besøkende kan oppnå en økende grad av villmarksopplevelse. Forvaltningen kan også vurdere å «lime sammen» delområder til større enheter ved å skjømte mellomliggende arealer i ønsket retning.

6.3 Vår gave til naturen og til framtidens generasjoner

Nasjonalpark i Østmarka har nå bred støtte blant naturvern- og friluftslivsorganisasjoner, et stort flertall av partiene på Stortinget og i fire av Østmarka-kommunene. Det viser at saken har meget stor støtte i samfunnet. Det er nå ni år siden tanken om en nasjonalpark ble født på ny, og det er på tide at saken føres i havn. Siden den gang har det internasjonale Naturpanelet påpekt at truslene mot naturmangfoldet er like viktige som klimautfordringene og at vern av natur er et meget viktig tiltak. I 2020 kom boka «På naturens skuldre» av bevaringsbiologen og formidleren Anne Sverdrup-Thygeson. Hun bruker blant annet Østmarka som base for sin forskning. Hennes budskap i boka kan oppsummeres omtrent slik:

«Vi har tatt naturen i bruk, men i vår evne til å utnytte naturens goder ligger også risikoen for å undergrave vårt eget livsgrunnlag. Vi snakker i dag om en naturkrise, der arter trues og levesteder forsvinner – en krise like akutt og alvorlig som klimakrisen. Skal vi sikre vår egen framtid, må vi endre måten vi lever på. Vi må lære oss å spille på lag med naturen.»

En nasjonalpark i Østmarka vil være vår gave til naturen og til framtidens generasjoner.

Elektronisk godkjent

Med vennlig hilsen

Helga Gunnarsdóttir
styreleder

Johan Ellingsen
nestleder

Sigmund Hågvar
styremedlem

⁵ Østmarkas Venner: [Derfor er vannene i Østmarka i ferd med å bli brunere](#). Publisert 20. juni 2019.

Kopi:

Klima- og miljødepartementet
Byrådsavdeling for miljø og samferdsel Oslo
Oslo kommune
Nordre Follo kommune
Enebakk kommune
Rælingen kommune
Lørenskog kommune
Byantikvaren i Oslo
Viken fylkeskommune avdelinger for friluftsliv og kulturminner
WWF
Sabima
Naturvernforbundet
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus - NOA
Naturvernforbundet Oslo sør
Naturvernforbundet i Groruddalen
Naturvernforbundet i Nordre Follo
Naturvernforbundet i Lørenskog
Norsk Ornitologisk Forening Oslo og Akershus -NOF
Rausjømarka vel
Oslo og omland friluftsråd - OOF
Forum for natur og friluftsliv Oslo
Forum for natur og friluftsliv Akershus
DNT Oslo og omegn
Skiforeningen

Vedlegg:

Nasjonalpark i Østmarka - kapittel fra boka: Hyllest til Østmarka ØV 2016
Notat: Kulturminner og kulturhistorie i Østmarka. ØV 2020
Faktaark 1: Sandbakken – Eriksvann. ØV 2020
Faktaark 2: Langvannsbrenninga til Sør-Elvåga. ØV 2020
Faktaark 3: Trolldalen og Trolldalsåsen. ØV 2020
Faktaark 4: Bremsrudåsen og Revehidalen. ØV 2020
Faktaark 5 a: Gråbeinmåsen -Trettestykkåsen. ØV 2020
Faktaark 5 b: Puttebekken til vei Haukåsen. ØV 2020